

PREZES RADY MINISTRÓW

Warszawa /elektroniczny znacznik czasu/

DKPL.WK.10.2.79.2020.JW(12)

RM-10-78-20

Pani Elżbieta WITEK

Marszałek Sejmu

Szanowna Pani Marszałek,

na podstawie art. 118 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej przedstawiam Sejmowi

projekt ustawy o wypowiedzeniu Porozumienia Prowizorycznego w sprawach handlowych i nawigacyjnych między Polską a Bułgarią, podpisanego w Sofji dnia 29 kwietnia 1925 roku.

W załączeniu przedstawiam także opinię dotyczącą zgodności proponowanych regulacji z prawem Unii Europejskiej.

Jednocześnie informuję, że do prezentowania stanowiska Rządu w tej sprawie w toku prac parlamentarnych zostali upoważnieni Minister Spraw Zagranicznych oraz Minister Infrastruktury.

Z poważaniem,

Mateusz Morawiecki

Prezes Rady Ministrów

/podpisano kwalifikowanym podpisem elektronicznym/

U S T A W A

z dnia

**o wypowiedzeniu Porozumienia Prowizorycznego w sprawach handlowych
i nawigacyjnych między Polską a Bułgarią, podpisanego w Sofji
dnia 29 kwietnia 1925 roku**

Art. 1. Wyraża się zgodę na dokonanie przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej wypowiedzenia Porozumienia Prowizorycznego w sprawach handlowych i nawigacyjnych między Polską a Bułgarią, podpisanego w Sofji dnia 29 kwietnia 1925 roku.

Art. 2. Ustawa wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia.

UZASADNIENIE

I. Wyjaśnienie potrzeby i celu wypowiedzenia umowy międzynarodowej

Umowa międzynarodowa, jaką jest Porozumienie Prowizoryczne w sprawach handlowych i nawigacyjnych między Polską a Bułgarią (dalej: „Porozumienie”), została zawarta dnia 29 kwietnia 1925 r. i weszła w życie z dniem 12 lutego 1927 r. – po wymianie dokumentów ratyfikacyjnych przez strony umowy. Porozumienie ogłoszono w Dz. U. z 1927 r. poz. 32.

Ratyfikacja Porozumienia przez Rzeczpospolitą Polską nastąpiła na podstawie zgody wyrażonej w ustawie z dnia 30 lipca 1926 r. w *sprawie ratyfikacji umowy tymczasowej handlowej i nawigacyjnej między Polską a Bułgarią, podpisanej w Sofji dnia 29 kwietnia 1925 roku.*

Celem Porozumienia, podobnie jak innych podobnych umów międzynarodowych zawartych m.in. z Czechosłowacją w 1925 r. oraz z Egiptem w 1930 r., było stworzenie ram dla rozwoju i wzmocnienia współpracy handlowej pomiędzy jego sygnatariuszami. Porozumienie wprowadzało zasadę „najwyższego uprzywilejowania” względem osób fizycznych i prawnych pochodzących z państwa-strony Porozumienia i prowadzących na terytorium drugiego z państw działalność handlową, przemysłową oraz uprawiających żeglugę. Osoby te korzystały – w zakresie wykonywanej działalności – z tych samych praw i przywilejów, co obywatele państwa najbardziej uprzywilejowanego przez państwo-stronę Porozumienia.

Zgodnie z podpisanym w dniu 31 maja 2007 r. *Protokołem między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Bułgarii o przeglądzie umów dwustronnych* (Dz. U. z 2014 r. poz. 1044 i 1045) Porozumienie zachowało moc obowiązującą z wyjątkiem artykułów 1–10 oraz 16 i 17. Tym samym w mocy pozostają wyłącznie artykuły 11–15, regulujące kwestie związane z żeglugą handlową i rybołówstwem, oraz artykuł 18 – regulujący m.in. kwestię obowiązywania i wypowiedzenia porozumienia.

Pozostałe w mocy przepisy mają charakter w dużej mierze historyczny i są regulowane innymi aktami prawa międzynarodowego – zarówno prawem Unii Europejskiej, jak i umowami międzynarodowymi dotyczącymi kwestii morskich zawieranymi pod auspicjami Międzynarodowej Organizacji Morskiej (IMO).

Za przykład w tym zakresie może służyć artykuł 12 ustęp 2 Porozumienia, dotyczący wydawania świadectw pomiarowych według metody Moorsom wywodzącej się z brytyjskich regulacji z połowy XIX wieku. Obecnie nie stosuje się tej metody określania pojemności statków – jej stosowanie zostało zarzucone od dnia 18 lipca 1982 r., tj. od dnia wejścia w życie *Międzynarodowej Konwencji o pomierzaniu pojemności statków z 1969 r.*

Niezależnie od powyższego obowiązujące postanowienia Porozumienia są niezgodne z prawem Unii Europejskiej. Niezgodny z prawem Unii Europejskiej pozostaje m.in. artykuł 11 ustęp 6 Porozumienia, zgodnie z którym „*Postanowienia powyższe nie przeszkadzają w niczem, że każda z Układających się stron rezerwuje dla swej bandery krajowej rybołówstwo, kabotaż morski i rzeczny, jak również służbę portową, to znaczy holownictwo, pilotaż i wszelką służbę wewnętrzną jakiegokolwiek rodzaju*”.

Wymieniony przepis jest niezgodny z artykułem 4 ustępem 2 literą d) oraz z artykułem 3 ustępem 1 literą d) TFUE, zaliczającym rybołówstwo do obszarów kompetencji dzielonej między Unią Europejską a państwami członkowskimi, a zachowanie morskich zasobów biologicznych w ramach wspólnej polityki rybołówstwa do obszarów wyłącznej kompetencji Unii Europejskiej. Poszanowanie tych postanowień kompetencyjnych TFUE oznacza, że państwa członkowskie Unii Europejskiej nie mogą rezerwować dla siebie uprawnień do korzystania z zasobów rybołówczych, które stanowią własność wspólną.

Ponadto artykuł 11 ustęp 6 Porozumienia narusza ustanowioną w prawie Unii Europejskiej swobodę świadczenia usług w transporcie morskim, potwierdzoną *rozporządzeniem Rady (EWG) nr 3577/92 z dnia 7 grudnia 1992 r. dotyczącym stosowania zasady swobody świadczenia usług w transporcie morskim w obrębie Państw Członkowskich (kabotaż morski)* oraz *rozporządzeniem Rady (EWG) nr 4055/86 z dnia 22 grudnia 1986 r. stosującym zasadę swobody świadczenia usług do transportu morskiego między Państwami Członkowskimi i między Państwami Członkowskimi a państwami trzecimi.*

Z uwagi na kwestie przedstawione powyżej należy uznać wypowiedzenie Porozumienia za w pełni uzasadnione. Porozumienie nie realizuje obecnie celu swojego zawarcia, nie jest stosowane w relacjach pomiędzy stronami oraz jest niezgodne z prawem Unii Europejskiej.

II. Wskazanie różnic między dotychczasowym a projektowanym stanem prawnym

Wypowiedzenie Porozumienia pozwoli na usunięcie z polskiego systemu prawnego aktu prawa międzynarodowego niezgodnego z prawem Unii Europejskiej oraz niestosowanego od dłuższego czasu. Kwestie objęte postanowieniami Porozumienia, po jego wypowiedzeniu, będą regulowane prawem Unii Europejskiej oraz innymi umowami międzynarodowymi, których stronami są Rzeczpospolita Polska oraz Republika Bułgarii.

III. Wskazanie przewidywanych skutków społecznych, gospodarczych, finansowych, politycznych i prawnych wypowiedzenia umowy międzynarodowej

Wypowiedzenie Porozumienia nie wywoła negatywnych skutków społecznych, gospodarczych, finansowych ani politycznych. Jego wypowiedzenie pozwoli na usunięcie z polskiego systemu prawnego aktu prawa międzynarodowego niezgodnego z prawem Unii Europejskiej – tym samym wywoła pozytywny skutek prawny.

IV. Wyjaśnienie wyboru trybu wypowiedzenia umowy międzynarodowej

Zgodnie z artykułem XVIII ustęp 3 Porozumienia jego wypowiedzenie możliwe jest w każdym czasie. W przypadku wypowiedzenia pozostanie ono w mocy przez trzy miesiące od dnia, w którym jedna ze stron umowy zawiadomi drugą o zamiarze jego wypowiedzenia.

Zgodnie z art. 22 ust. 3 ustawy z dnia 14 kwietnia 2000 r. o umowach międzynarodowych (Dz. U. z 2020 r. poz. 127) przedłożenie Prezydentowi Rzeczypospolitej Polskiej do wypowiedzenia umowy międzynarodowej ratyfikowanej za zgodą, o której mowa w art. 89 ust. 1 i art. 90 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. poz. 483, z późn. zm.), jest dokonywane po uzyskaniu zgody wyrażonej w ustawie.

Porozumienie Prowizoryczne

w sprawach handlowych i nawigacyjnych między Polską a Bułgarią, podpisane w Sofji, dnia 29 kwietnia 1925 roku.

(Ratyfikowane zgodnie z ustawą z dn. 30 lipca 1926 r. — Dz. U. R. P. № 89 poz. 501).

Przekład.

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ,
MY, IGNACY MOŚCICKI,
PREZYDENT RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ,

wszem wobec i każdemu z osobna, komu o tem wiedzieć należy, wiadomem czynimy:

Dnia dwudziestego dziewiątego kwietnia, tysiąc dziewięćset dwudziestego piątego roku, podpisane zostało w Sofji między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Królestwa Bułgarskiego Porozumienie Prowizoryczne w sprawach handlowych i nawigacyjnych o następującem brzmieniu dosłownem:

Arrangement Provisoire

sur le Commerce et la Navigation entre la Pologne et la Bulgarie signé à Sofia le 29 avril 1925.

AU NOM DE LA RÉPUBLIQUE DE POLOGNE,
NOUS, IGNACY MOŚCICKI,
PRÉSIDENT DE LA RÉPUBLIQUE DE POLOGNE,

à tous ceux qui ces présentes Lettres verront,
Salut:

Un Arrangement Provisoire relatif au Commerce et à la Navigation ayant été signé entre le Gouvernement de la République de Pologne et le Gouvernement du Royaume de Bulgarie à Sofia le vingt neuf avril mil neuf cent vingt cinq, Arrangement dont la teneur suit:

Porozumienie Tymczasowe w sprawach handlowych i nawigacyjnych między Polską a Bułgarią.

PREZYDENT RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

z jednej strony

i

JEGO KRÓLEWSKA MOŚĆ KRÓL BULGARÓW

z drugiej strony,

ożywieni jednakiem pragnieniem popierania i rozwijania stosunków handlowych pomiędzy obu krajami postanowili zawrzeć Porozumienie Tymczasowe w sprawach handlowych i nawigacyjnych i mianowali w tym celu swymi pełnomocnikami:

Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej:

Jego Ekselencję Pana D-ra Tadeusza St. Grabowskiego, Posła Nadzwyczajnego i Ministra Pełnomocnego Rzeczypospolitej Polskiej w Sofii,

Jego Królewska Mość Król Bułgarów:

Pana Christo Kalfoff, Swego Ministra Spraw Zagranicznych i Wyznań,

którzy, po wzajemnem podaniu sobie do wiadomości swych pełnomocnictw, uznanych za dobre i należyte co do formy, zgodzili się na następujące artykuły:

Artykuł I.

Obywatele jednej z Wysokich Ukladających się Stron osiedli na terytorjum drugiej Strony, lub przebywający na niem czasowo, będą korzystali pod względem zakładania i wykonywania handlu i przemysłu na terytorjum drugiej Strony z tych samych praw, przywilejów, imunitetów, korzyści i ulg, co obywatele państwa najbardziej uprzywilejowanego.

Artykuł II.

1. Obywatele każdej Ukladającej się Strony będą traktowani na terytorjum drugiej Strony pod względem ich stanowiska prawnego, ich dóbr ruchomych i nieruchomości, ich praw i interesów tak samo, jak są lub będą traktowani obywatele państwa najbardziej uprzywilejowanego.

2. Będą oni mieli swobodę załatwiania swych spraw na terytorjum drugiej Strony bądź osobiście, bądź przez przedstawiciela wedle ich własnego wyboru tudzież będą mieli prawo, stosując się do ustaw krajowych, występować w sądach i będą mieli wolny dostęp do władz. Będą oni również korzystali ze wszystkich praw i imunitetów, przysługujących krajowcom i narówni z nimi będą mogli dla obrony swych interesów korzystać z usług adwokatów lub pełnomocników przez siebie wybranych.

3. Z tytułu trudnienia się handlem lub przemysłem na terytorjum drugiej Strony nie będą oni uiszczali żadnych podatków, opłat, poborów lub należności pod jakąkolwiek nazwą innych lub wyższych od tych, które są lub będą pobierane od krajowców.

Arrangement Provisoire sur le commerce et la navigation entre la Pologne et la Bulgarie.

LE PRÉSIDENT DE LA RÉPUBLIQUE DE POLOGNE,

d'une part,

SA MAJESTÉ LE ROI DES BULGARES,

d'autre part,

animés d'un égal désir de favoriser et développer les relations commerciales entre les deux pays, ont décidé de conclure un Arrangement Provisoire sur le Commerce et la Navigation et ont nommé à cet effet pour leurs Plénipotentiaires, savoir:

Le Président de la République de Pologne:

Son Excellence Monsieur le Dr. Thadée St. Grabowski, Envoyé Extraordinaire et Ministre Plénipotentiaire de la République de Pologne à Sofia,

Sa Majesté le roi des Bulgares:

Monsieur Christo Kalfoff, Son Ministre des Affaires Étrangères et des Cultes,

lesquels, après s'être communiqué leurs pleins pouvoirs respectifs, trouvés en bonne et due forme, sont convenus des articles suivants:

Article I.

Les ressortissants de l'une des Hautes Parties Contractantes, établis sur le territoire de l'autre Partie ou y résidant temporairement, jouiront, en ce qui concerne l'établissement et l'exercice du commerce et de l'industrie sur le territoire de l'autre Partie, des mêmes droits, privilèges, immunités, faveurs et exemptions, que les ressortissants de la nation la plus favorisée.

Article II.

1) Les ressortissants de chaque Partie Contractante recevront sur le territoire de l'autre Partie, par rapport à leur situation juridique, leurs biens mobiliers et immobiliers, leurs droits et intérêts, le même traitement que celui accordé ou à accorder aux ressortissants de la nation la plus favorisée.

2) Ils seront libres de régler leurs affaires sur le territoire de l'autre Partie, soit personnellement, soit par un intermédiaire de leur propre choix, et ils auront, en se conformant aux lois du pays, le droit d'ester en justice et accès libre auprès des autorités. Ils jouiront de tous les droits et immunités des nationaux et comme ceux-ci ils auront la faculté de se servir, pour la sauvegarde de leurs intérêts, d'avocats ou de mandataires choisis par eux-mêmes.

3) Ils n'auront à payer pour l'exercice de leur commerce et de leur industrie sur le territoire de l'autre Partie aucun impôt, taxe, droit ou charge sous quelque dénomination que ce soit, autres ou plus élevés que ceux qui sont ou seront perçus des nationaux.

4. Będą oni zwolnieni od płacenia pożyczek oraz przymusowych danin państwowych, któreby były nałożone dla potrzeb wojny lub wskutek okoliczności wyjątkowych.

5. Obywatele każdej strony będą wolni na terytorjum drugiej od wszelkiej przymusowej osobistej służby wojskowej i przymusowej funkcji urzędowej administracyjnej lub sądowej, wyjąwszy sprawy opieki, jak również od wszelkiego świadczenia bądź pieniężnego, bądź nałożonego w naturze w miejsce przymusowej osobistej służby. W czasie wojny i w czasie pokoju będą oni podlegali tylko tym świadczeniom i rekwizycjom wojskowym, co krajowcy, w tej samej mierze i na tych samych zasadach co ci ostatni. Co do odszkodowań będą oni podlegali tym samym przepisom co krajowcy.

Artykuł III.

1. Spółki akcyjne i inne założone prawnie na mocy ustaw jednej z Układających się Stron i mające swą siedzibę prawną na jej terytorjum, uznane będą za legalnie istniejące na terytorjum drugiej Strony, o ile nie mają celu niedozwolonego lub przeciwnego dobremu obyczajom i będą miały, stosując się do ustaw i przepisów, wolny i łatwy dostęp do sądów, bądź jako powód, bądź jako pozwany.

2. Spółki akcyjne i inne każdej Strony uznane w ten sposób będą mogły, stosując się do ustaw drugiej Strony, osiedlać się na terytorjum tej ostatniej, zakładać tam swe filje i oddziały i wykonywać tam swój handel i przemysł. Wyłączone są wszelako spółki, które ze względu na swój charakter użyteczności ogólnej, podlegałyby specjalnym ograniczeniom, stosowanym do wszystkich państw, jak np. spółki ubezpieczeniowe i spółki finansowe.

3. Spółki te, raz dopuszczone zgodnie z ustawami i przepisami, które obowiązują lub będą obowiązywały na terytorjum odnośnego państwa, nie będą podlegały opłatom, ani daninom, ani wogóle jakimkolwiek należnościom skarbowym, innym lub wyższym od tych, które są ustanowione dla spółek jakiegokolwiek państwa trzeciego.

4. Będą one zwolnione od płacenia pożyczek i przymusowych danin państwowych, któreby były nałożone dla potrzeb wojny lub wskutek wyjątkowych okoliczności.

5. Opodatkowaniu podlega tylko ta część majątku spółki, która istotnie znajduje się w kraju, gdzie są pobierane odnośne podatki, opłaty lub daniny oraz tylko te transakcje, które są tam zawierane.

Artykuł IV.

Pobory i opłaty wewnętrzne, pobierane na rzecz państwa, prowincyj, gmin lub instytucyj publicznych, które obciążają lub będą obciążały produkcję, przysposobienie towarów lub konsumpcję pewnego artykułu na terytorjum jednej z Układających się Stron, nie będą mogły obciążać produktów, towarów lub artykułów drugiej Strony więcej, lub uciążliwiej, niż ob-

4) Ils seront dispensés du paiement des emprunts et des dons nationaux forcés qui seraient imposés pour les besoins de guerre ou par suite de circonstances exceptionnelles.

5) Les ressortissans de chaque Partie seront exempts, sur le territoire de l'autre, de tout service militaire personnel obligatoire et fonction officielle obligatoire, administrative ou judiciaire, sauf en matière de tutelle, ainsi que de toute contribution, soit en argent, soit en nature, imposées en lieu et place du service personnel obligatoire; ils ne seront astreints en temps de paix et en temps de guerre qu'aux prestations et réquisitions militaires imposées aux nationaux dans la même mesure et d'après les mêmes principes que ces derniers. Ils seront soumis en ce qui concerne les dédommagemens, aux mêmes réglemens que les nationaux.

Article III.

1) Les sociétés anonymes et autres qui, d'après les lois de l'une des Parties Contractantes, sont valablement constituées et qui ont leur siège social sur son territoire, verront leur existence juridique reconnue sur le territoire de l'autre Partie, pourvu qu'elles ne poursuivent pas un but illicite ou contraire aux moeurs, et auront, en se conformant aux lois et réglemens, libre et facile accès auprès des tribunaux soit pour intenter une action, soit pour y défendre.

2) Les sociétés anonymes et autres de chaque Partie ainsi reconnues pourront, en se soumettant aux lois de l'autre, s'établir sur le territoire de cette dernière, y fonder des filiales et succursales et y exercer leur commerce et leur industrie. Sont toutefois exceptées les sociétés qui, en raison de leur caractère d'utilité générale, seraient soumises à des restrictions spéciales applicables à tous les pays, telles que les sociétés d'assurances et les sociétés financières.

3) Ces sociétés, une fois admises conformément aux lois et prescriptions qui sont ou seront en vigueur sur le territoire du pays respectif, ne seront soumises ni à des taxes, ni à des contributions, ni, en général, à des redevances fiscales, quelles qu'elles soient, autres ou plus élevées que celles imposées aux sociétés d'un État tiers quelconque.

4) Elles seront dispensées du paiement des emprunts et des dons nationaux forcés qui seraient imposés pour les besoins de guerre ou par suite de circonstances exceptionnelles.

5) Ne pourront être taxées que la partie de l'actif social se trouvant effectivement dans le pays, où sont perçus les impôts, taxes ou contributions, et les affaires qui y sont opérées.

Article IV.

Les droits et les taxes intérieurs perçus pour le compte de l'État, des provinces, Communes ou Institutions publiques, qui grèvent ou grèveront la production, la préparation des marchandises ou la consommation d'un article sur le territoire de l'une des Parties Contractantes, ne pourront pas frapper les produits, marchandises ou articles de l'autre Par-

ciążą one produkty, towary lub artykuły tego samego rodzaju, państwa najbardziej uprzywilejowanego.

Artykuł V.

1. Wszystkie produkty gleby i przemysłu, pochodzące z terytorjum celnego jednej z Układających się Stron, które będą przywożone na terytorjum celne drugiej Strony, przeznaczone bądź do spożycia, bądź do złożenia na skład, bądź do powrotnego wywozu, bądź do tranzytu, będą podlegały przez czas trwania niniejszej Umowy Tymczasowej, traktowaniu przyznanemu lub mogącemu być przyznanem państwu najwięcej uprzywilejowanemu a mianowicie nie będą one mogły podlegać w żadnym wypadku cłom, mnożnikom celnym, opłatom dodatkowym lub innym opłatom wyższym od tych, którym podlegają produkty lub towary państwa najbardziej uprzywilejowanego.

2. Wywóz przeznaczony do terytorjum jednej z Układających się Stron nie będzie obciążany przez drugą Stronę cłami lub opłatami innymi lub wyższymi niż wywóz takich samych towarów do państwa najbardziej uprzywilejowanego.

3. Każda Strona zobowiązuje się zatem udzielić drugiej bezzwłocznie i bez innych warunków wszelkiej ulgi, wszelkiego przywileju lub wszelkiej zniżki ceł lub opłat, których już udzieliła, lub którychby mogła udzielić w przyszłości pod wyżej wymienionymi względami na stałe lub czasowo trzeciemu państwu.

4. Postanowienia ustalone w tym artykule nie stosują się:

- a) do przywilejów przyznaných lub któreby mogły być przyznane w przyszłości przez jedną ze Stron w obrocie pogranicznym z państwami sąsiednimi,
- b) do ulg specjalnych, wynikających z unii celnej,
- c) do przejściowego systemu celnego pomiędzy polską a niemiecką częścią Górnego Śląska.

Artykuł VI.

1. Aby zapewnić produktom pochodzącym z obu krajów korzystanie z powyższych postanowień, Układające się Strony będą mogły wymagać, aby produkty i towary, przywożone na ich terytorjum, były zaopatrzone w świadectwo pochodzenia.

2. Świadectwa pochodzenia będą wydawane bądź przez izby handlowe, do których należy wysyłający, bądź przez każdy inny organ lub związek gospodarczy uznany przez kraj przeznaczenia; będą one uwierzytelniane przez przedstawiciela dyplomatycznego lub konsularnego kraju przeznaczenia.

Artykuł VII.

1. Przedmioty podlegające ocłeniu i służące jako próbki, z wyjątkiem towarów zakazanych, będą przez obie Strony zwolnione czasowo od cła, z zastrzeżeniem zachowania formalności cłowych, potrzebnych dla zapewnienia powrotnego wywozu w terminie nie przekraczającym jednego roku.

tie d'une manière plus forte ou plus gênante que les produits, marchandises ou articles de la même espèce de la nation la plus favorisée.

Article V.

1) Tous les produits du sol ou de l'industrie, originaires du territoire douanier de l'une des Parties Contractantes, qui seront importés sur le territoire douanier de l'autre Partie, destinés soit à la consommation, soit à l'entreposage, soit à la réexportation, soit au transit, seront soumis, pendant la durée du présent Arrangement Provisoire, au traitement accordé ou à accorder à la nation la plus favorisée et ne pourront notamment en aucun cas être soumis à des droits, coefficients, surtaxes, majorations ou autres taxes plus élevés que ceux qui frappent ou frapperont les produits ou les marchandises de la nation la plus favorisée.

2) Les exportations à destination du pays de l'une des Parties Contractantes ne seront pas grevées par l'autre Partie des droits ou taxes autres ou plus élevés qu'à l'exportation d'objets similaires dans le pays le plus favorisé.

3) Chaque Partie s'engage donc à faire bénéficier immédiatement et sans autres conditions l'autre de toute faveur, de tout privilège ou de toute réduction de droits ou de taxes qu'elle a déjà accordés ou pourrait accorder à l'avenir sous les rapports susmentionnés, à titre permanent ou temporaire, à une tierce nation.

4) Les dispositions fixées par cet article ne s'appliquent pas:

- a) aux privilèges accordés ou qui pourraient être accordés ultérieurement par une des Parties dans le trafic-frontière avec les pays limitrophes;
- b) aux faveurs spéciales résultant d'une union douanière;
- c) au régime provisoire douanier entre les parties polonaise et allemande de la Haute-Silésie.

Article VI.

1) Pour réserver aux produits originaires de leurs pays respectifs le bénéfice des dispositions ci-dessus, les Parties Contractantes auront la faculté d'exiger que les produits et marchandises importés sur leur territoire soient accompagnés d'un certificat d'origine.

2) Les certificats d'origine seront délivrés soit par les Chambres de Commerce dont relève l'expéditeur, soit par tout autre organe ou groupement que le pays destinataire aura agréé; ils seront légalisés par un représentant diplomatique ou consulaire du pays destinataire.

Article VII.

1) Les objets passibles de droits et servant d'échantillons, à l'exception des marchandises prohibées, seront admis de part et d'autre en franchise temporaire, sous réserve de l'observation des formalités douanières nécessaires pour assurer la réexportation intégrale dans un délai ne dépassant pas une année.

2. Znaki rozpoznawcze, umieszczone na próbkach przez władze jednej z Układających się Stron, będą w celu ustalenia ich tożsamości, uznawane przez władze drugiej Strony, przyczem rozumie się, że będą one mogły we wszystkich wypadkach, o ile by się im to wydało konieczne, umieścić obok krajowe znaki rozpoznawcze.

3. Korzystanie z tego zwolnienia może być cofnięte komiwojażerom i firmom handlowym, które nie stosują się do ustanowionych warunków.

Artykuł VIII.

1. Kupcy, fabrykanci i inni wytwórcy jednej z Układających się Stron, którzy przez przedstawienie swej specjalnej karty legitymacyjnej, wydanej przez uprawnione władze swego państwa dowiodą, że są uprawnieni do wykonywania ich handlu lub przemysłu, będą mogli bądź osobiście, bądź przez swych komiwojażerów czynić zakupy na terytorjum drugiej Strony u kupców lub wytwórców lub w publicznych lokalach sprzedaży bez uiszczania opłaty patentowej. Będą oni mogli również przyjmować zamówienia u kupców lub innych osób, które dla swego handlu lub przemysłu używają danych towarów. Będą również mogli mieć ze sobą próbki lub wzory lecz nie towary. Jednakże Strony zastrzegają sobie prawo zabronić im kolportowania towarów, o ile nie zostali do tego uprawnieni zgodnie z ustawodawstwem państwa, w którym podróżują.

2. Strony będą sobie wzajemnie podawać do wiadomości, jakie władze są upoważnione do wydawania kart legitymacyjnych, jak również postanowienia, do których winni się stosować komiwojażerowie przy wykonywaniu swego handlu.

3. Powyższe postanowienia nie stosują się do kupców wędrownych ani do kolportażu, ani do poszukiwania zamówień u osób nie trudniących się przemysłem ani handlem, przyczem każda Strona zastrzeżę sobie pod tym względem zupełną swobodę dla swego ustawodawstwa.

Artykuł IX.

1. Układające się Strony zobowiązują się przyznać sobie wzajemnie swobodę tranzytu międzynarodowego dla osób, bagaży, towarów i przedmiotów wszelkiego rodzaju, przesyłek pocztowych, okrętów, statków, wagonów osobowych i towarowych i innych środków przewozowych, zapewniając sobie pod tym względem traktowanie na stopie państwa najbardziej uprzywilejowanego.

2. Towary wszelkiego rodzaju przewożone przez terytorjum jednej ze Stron, będą wzajemnie zwalniane od wszelkich opłat celnych, z wyjątkiem opłat administracyjnych i statystycznych.

3. Żadna ze Stron nie będzie jednak zobowiązana do zapewnienia tranzytu podróżnych, których wstęp na jej terytorjum byłby zabroniony. Tranzyt towarów będzie mógł być zakazany:

a) ze względu na spokój i bezpieczeństwo publiczne i narodowe,

2) Les marques de reconnaissance apposées aux échantillons par les autorités de l'une des Parties Contractantes seront, pour l'établissement de leur identité, reconnues par les autorités de l'autre Partie, bien entendu toutefois que celles ci auront la faculté, dans tous les cas, où cela leur paraîtrait nécessaire, d'y apposer à côté les marques de reconnaissance nationale.

3) Le bénéfice de cette franchise peut être retiré aux voyageurs et aux maisons de commerce qui ne se conforment pas aux conditions établies.

Article VIII.

1) Les négociants, les fabricants et autres producteurs de l'une des Parties Contractantes qui prouvent par la présentation de leur carte de légitimation spéciale délivrée par les autorités compétentes de leur pays, qu'ils sont autorisés à exercer leur commerce ou leur industrie, auront le droit de faire, soit personnellement, soit par des voyageurs à leur service, des achats sur le territoire de l'autre Partie chez des négociants ou producteurs ou dans les locaux de vente publics, sans payer une taxe de patente. Ils pourront aussi prendre des commandes chez les négociants ou autres personnes qui, pour leur commerce ou leur industrie, utilisent les marchandises en question. Ils pourront aussi avoir avec eux des échantillons ou modèles, mais pas des marchandises. Cependant, les Parties se réservent le droit de leur interdire de colporter des marchandises, à moins qu'ils n'y aient été autorisés conformément à la législation du pays, où ils voyageront.

2) Les Parties se donneront réciproquement connaissance des autorités chargées de délivrer les cartes de légitimation, ainsi que des dispositions auxquelles les voyageurs doivent se conformer dans l'exercice de leur commerce.

3) Les dispositions ci-dessus ne sont pas applicables aux industriels ambulants, non plus qu'au colportage et à la recherche des commandes chez des personnes n'exerçant ni industrie ni commerce, chaque Partie se réservant à cet égard entière liberté à sa législation.

Article IX.

1) Les Parties Contractantes s'engagent à s'accorder réciproquement la liberté du transit international aux personnes, bagages, marchandises et objets de toute sorte, envois postaux, navires, bateaux, wagons et voitures ou autres instruments de transport, en se garantissant sous ce rapport le traitement de la nation la plus favorisée.

2) Les marchandises de toute sorte traversant le territoire de l'une des Parties seront réciproquement exemptes de tout droit de douane, exception faite des droits administratifs et statistiques.

3) Aucune des Parties ne sera pourtant tenue d'assurer le transit des voyageurs dont l'entrée sur son territoire serait interdite. Le transit de marchandises pourra être prohibé:

a) pour raisons de sûreté et de sécurité publiques et nationales;

b) ze względów sanitarnych lub jako ochrona przeciwko chorobom zwierząt i roślin.

4. Tranzyt towarów, których przewóz do jednego z Państw Układających się jest zakazany lub które stanowią przedmiot monopolu państwowego, będzie mógł być poddany kontroli nakazanej przez odnośne ustawodawstwo krajowe.

Artykuł X.

1. Osoby, bagaże, produkty nadane do przesyłki na terytorjum jednej z Układających się Stron, i które mają być wywiezione do terytorjum drugiej Strony lub przez to terytorjum do państwa trzeciego, nie będą traktowane mniej korzystnie ani pod względem odprawy, ani pod względem ceny przewozu i podatków publicznych obciążających przesyłki, niż osoby, bagaże, produkty krajowe lub jakiegokolwiek innego państwa, nadane do przesyłki na terytorjum drugiej Strony lub w państwie trzecim, w tych samych warunkach, w tym samym kierunku i na tej samej przestrzeni.

2. Postanowienie powyższe nie dotyczy ulg taryfowych, przyznanych dla instytucyj dobroczynnych lub oświaty publicznej, zniżek udzielonych w wypadkach klęski ogólnej, ani zniżek stosowanych dla urzędników publicznych, podróżujących w sprawach prywatnych, ani też do przesyłek służbowych kolejowych.

3. Strony będą usiłowały ułatwić komunikację między swymi krajami, bądź przez zaprowadzenie bezpośrednich transportów kolejowych i morskich, bądź przez zawarcie umowy, dotyczącej bezpośredniej komunikacji kolejowej.

Artykuł XI.

1. Okręty i statki, żeglujące pod flagą jednej z Układających się Stron i ich ładunki, będą korzystały na wodach drugiej Strony pod każdym względem z takiego samego traktowania co statki krajowe i ich ładunki, bez względu na miejsce odjazdu lub przeznaczenia wymienionych okrętów i statków, bez względu również na miejsce pochodzenia lub przeznaczenia ich ładunku. W następstwie tego okręty i statki jednej ze Stron i ich ładunki nie będą podlegały na terytorjum drugiej, żadnym opłatom lub należnościom jakiegokolwiek rodzaju lub nazwy, które są lub będą pobierane bądź na rzecz państwa, bądź na rzecz prowincyj, gmin lub jakichkolwiek instytucyj uprawnionych przez państwo, innym lub wyższym od tych, które stosowane będą do statków krajowych i ich ładunków.

2. Co do miejsca postoju okrętów i statków ich załadowania i wyładowania w portach, na rzdach i w basenach i wogóle co do wszystkich jakichkolwiek formalności, jakim podlegać mogą statki handlowe, ich załoga i ich ładunki, zgodzono się, że statkom krajowym nie będzie przyznany żaden przywilej, ani żadna ulga, któreby były jednako przyznane statkom drugiego państwa, gdyż życzeniem Stron jest, aby również pod tym względem

b) pour raisons sanitaires ou comme précaution contre les maladies des animaux et des végétaux.

4) Le transit des marchandises dont l'importation dans un des États Contractants est prohibée ou qui font l'objet d'un monopole d'État pourra être soumis au contrôle imposé par le régime législatif national y relatif.

Article X.

1) Les personnes, bagages et produits remis au transport sur le territoire de l'une des Parties Contractantes et devant être expédiés sur le territoire de l'autre Partie ou à travers ce territoire pour un État tiers ne seront pas traités moins favorablement ni sous le rapport de l'expédition, ni sous celui des prix de transport et des impôts publics grevant les envois, que les personnes, bagages et produits nationaux ou d'un autre pays quelconque remis au transport sur le territoire de l'autre Partie ou dans un État tiers dans les mêmes conditions, pour la même direction et sur le même parcours.

2) La disposition ci-dessus ne vise pas les réductions de tarifs accordées en faveur des oeuvres de charité ou d'instruction publique, ni les réductions accordées dans le cas d'une calamité publique, ni celles appliquées aux fonctionnaires publics en voyage pour leurs affaires privées, ni non plus les transports de service des chemins de fer.

3) Les Parties s'efforceront de faciliter la communication entre leurs pays soit en établissant les transports directs de chemin de fer et maritimes, soit par la conclusion de convention concernant la communication directe par chemin de fer.

Article XI.

1) Les navires et bateaux battant le pavillon de l'une des Parties Contractantes et leurs cargaisons jouiront dans les eaux de l'autre Partie sous tous les rapports du même traitement que les bâtiments nationaux et leurs cargaisons, quelque soit le lieu de départ ou de destination des dits navires et bateaux, quelque soit aussi le lieu d'origine ou de destination de leurs cargaisons. Il s'ensuit notamment que les navires et bateaux de l'une des Parties et leurs cargaisons ne seront assujettis, sur le territoire de l'autre, à aucune taxe ou charge, qu'elle qu'en soit l'espèce ou la dénomination, perçues ou à percevoir soit au profit de l'État, soit au profit des provinces, communes ou institutions quelconques habilitées par le Gouvernement, autres ou plus élevées que celles qui seront applicables aux bâtiments nationaux et à leurs cargaisons.

2) En ce qui concerne le placement des navires et bateaux, leur chargement et déchargement dans les ports, rades, havres et bassins et en général pour toutes les formalités et dispositions quelconques auxquelles peuvent être soumis des bâtiments de commerce, leurs équipages et leurs cargaisons, il est convenu qu'il ne sera accordé aux bâtiments nationaux aucun privilège, ni aucune faveur qui ne le soit également à ceux de l'autre État, la volonté des

ich statki traktowane były na stopie zupełnej równości.

3. Wszelki przywilej i wszelkie zwolnienie, które jedna ze Stron będzie mogła przyznać pod jednym z wyżej wymienionych względów państwu trzeciemu, będą również stosowane jednocześnie i bez zastrzeżeń do drugiej Strony.

4. Co do żeglugi na drogach żeglugowych wewnętrznych, naturalnych i sztucznych, co do której okręty i statki Stron i ich ładunki będą podlegały tym samym warunkom co okręty i statki państwa najbardziej uprzywilejowanego i ich ładunki, opłaty, które zostaną ustanowione dla okrętów i statków i ich ładunków nie będą mogły jednakże przewyższać poziomu opłat, stosowanych do statków krajowych i ich ładunków.

5. Nie naruszając innych postanowień niniejszego artykułu i nie zmieniając postanowień ustępu I-go, o ile dotyczą one taryf za pilotaż, rozumie się, że ustawy i przepisy obowiązujące w każdym państwie co do obowiązku używania pilotów stosowane będą do okrętów i statków drugiej Strony, w tej samej mierze co do okrętów i statków krajowych.

6. Postanowienia powyższe nie przeszkadzają w niczem, że każda z Układających się Stron rezerwuje dla swej bandery krajowej rybołówstwo, kabotaż morski i rzeczny, jak również służbę portową, to znaczy holownictwo, pilotaż i wszelką służbę wewnętrzną jakiegokolwiek rodzaju.

Artykuł XII.

1. Narodowość okrętów będzie przez jedną i drugą Stronę uznawana na podstawie dokumentów i świadectw wydawanych w tym celu przez właściwe władze odnośnych państw, zgodnie z ustawami i przepisami każdego państwa.

2. Świadectwa pomiarowe wydane dla statków każdego z państw według metody Moorsom, będą nawzajem uznawane w sposób, który zostanie określony w przyszłości po wymienieniu przepisów, stosowanych w tym przedmiocie.

Artykuł XIII.

Okręty i statki jednej z Układających się Stron, zawijające do portu drugiej Strony jedynie w celu uzupełnienia ich ładunku lub wyładowania jego części, będą mogły, stosując się do ustaw i przepisów odnośnego państwa, zatrzymać część ładunku, która by była przeznaczona dla innego portu i dla innego państwa i wywieźć ją zpowrotem, nie będąc zobowiązany do uiszczania za nią żadnych opłat lub kosztów, z wyjątkiem opłat za nadzór, które zresztą będą mogły być pobierane tylko w najniższych stawkach, wyznaczonych dla żeglugi krajowej lub dla żeglugi państwa najbardziej uprzywilejowanego.

Artykuł XIV.

Okręty i statki jednej z Układających się Stron korzystać będą z wszelkich zniżek i zwolnień od opłat i taks przyznanych lub mających być przyznane sto-

Parties étant qu'aussi sous ce rapport leurs bâtiments soient traités sur le pied d'une parfaite égalité.

3) Tout privilège et toute exonération que l'une des Parties pourra accorder sous l'un des rapports susvisés à une tierce puissance seront aussi appliqués, simultanément et sans réserve, à l'autre Partie.

4) En ce qui concerne la navigation sur les voies navigables intérieures, naturelles ou artificielles, pour laquelle les navires et bateaux des Parties et leurs cargaisons seront soumis aux mêmes conditions que les navires et bateaux de la nation la plus favorisée et leurs cargaisons, les droits à prélever sur les navires et bateaux et sur leurs cargaisons ne doivent pas excéder toutefois le taux applicable aux bâtiments nationaux et à leurs cargaisons.

5) Sans préjudice des autres dispositions du présent article et sans modification des dispositions de l'alinéa 1-er, pour autant qu'elles concernent les tarifs de pilotage, il est entendu que les lois et règlements en vigueur dans chaque pays sur l'obligation d'employer des pilotes s'appliqueront aux navires et bateaux de l'autre Partie, dans la même mesure qu'aux navires et bateaux nationaux.

6) Les dispositions qui précèdent ne font pas obstacles à ce que chacune des Parties Contractantes réserve au seul pavillon national la pêche, le cabotage maritime et fluvial, ainsi que les services de ports, c'est-à-dire le remorquage, le pilotage et tous les services intérieurs de quelque nature que ce soit.

Article XII.

1) La nationalité des navires et bateaux sera, de part et d'autre, admise d'après les documents et certificats délivrés à cet effet par les autorités compétentes des États respectifs, conformément aux lois et règlements de chaque pays.

2) Les certificats de jaugeage délivrés aux bâtiments de chacun des deux pays suivant la méthode Moorsom seront respectivement reconnus, sous des modalités qui seront précisées ultérieurement, après échange des règlements applicables à la matière.

Article XIII.

Les navires et bateaux de l'une des Parties Contractantes entrant dans un port de l'autre à seule fin d'y compléter leur cargaison ou en débarquer une partie pourront, en se conformant aux lois et règlements de l'État respectif, conserver à bord la partie de leur cargaison qui serait destinée à un autre port et à un autre pays et la réexporter sans être tenus à payer pour celle-ci aucuns droit ou frais, sauf les droits de surveillance lesquels, d'ailleurs, ne pourront être perçus qu'au taux le plus bas, fixé pour la navigation nationale ou pour celle de la nation la plus favorisée.

Article XIV.

Les navires et bateaux de l'une des Parties Contractantes bénéficieront de toutes les réductions et exonérations des droits et taxes accordées ou à accor-

sownie do ustaw i rozporządzeń obowiązujących w państwie dla okrętów i statków krajowych.

Artykuł XV.

1. O ile okręt lub statek jednej z Układających się Stron osiadł na mieliźnie lub rozbił się w obrębie wód drugiego państwa, okręt lub statek, ich pasażerowie i ładunek będą korzystały z tych samych ulg i przywilejów, jakie ustawy i przepisy odnośnego państwa przyznają w analogicznych okolicznościach okrętom i statkom krajowym lub okrętom i statkom państwa najbardziej uprzywilejowanego, przyczem zarówno kapitan i załoga, jak i okręt lub statek, pasażerowie i ładunek, otrzymają pomoc w tej samej mierze co krajowcy.

2. Odnośnie do prawa ratownictwa, stosowane będzie ustawodawstwo państwa, w którym wyratowanie miało miejsce.

3. Towary uratowane z okrętu lub statku, który osiadł na mieliźnie lub rozbił się, nie będą podlegały żadnemu cłu, o ile nie będą one dopuszczone do konsumpcji wewnętrznej.

Artykuł XVI.

1. Układające się Strony zapewniają sobie wzajemnie na swych terytorjach traktowanie na stopie państwa najbardziej uprzywilejowanego we wszystkim co dotyczy różnych formalności administracyjnych lub innych niezbędnych przy stosowaniu postanowień niniejszego Porozumienia Tymczasowego.

2. Rozumie się wszelako, że postanowienia zawarte w artykułach poprzednich, o ile zapewniają traktowanie na stopie państwa najbardziej uprzywilejowanego, nie naruszają w niczem ustaw, rozporządzeń i przepisów, dotyczących bezpieczeństwa ogólnego i wykonania pewnych rzemiosł i zawodów, które obowiązują lub będą obowiązywały w każdym kraju i które stosowane będą do wszystkich cudzoziemców.

Artykuł XVII.

Rząd Polski, któremu powierzone zostało prowadzenie spraw zagranicznych Wolnego Miasta Gdańska zgodnie z artykułem 104 Traktatu Wersalskiego i artykułami 2 i 6 Konwencji Paryskiej z 9 listopada 1920 r. pomiędzy Polską a Wolnym Miastem Gdańskiem, zastrzega sobie prawo oświadczyć, że Wolne Miasto jest stroną kontraktującą w tem Porozumieniu Tymczasowym i że bierze na siebie obowiązki oraz nabywa prawa w niej zawarte.

Zastrzeżenie to nie dotyczy tych postanowień niniejszego Porozumienia Tymczasowego, które Rzeczpospolita Polska odnośnie do Wolnego Miasta Gdańska już zawarła na zasadzie praw przysługujących Polsce traktatowo.

Artykuł XVIII.

1. Porozumienie niniejsze będzie ratyfikowane, a dokumenty ratyfikacyjne będą wymienione w Warszawie możliwie jaknajprędzej.

2. Wejdzie ono w życie w miesiąc po wymianie dokumentów ratyfikacyjnych.

der, conformément aux lois et règlements en vigueur dans le pays, aux navires et bateaux nationaux.

Article XV.

1) Si un navire ou bateau de l'une des Patries Contractantes s'est échoué ou a fait naufrage dans les eaux de l'autre État, le navire ou bateau, les passagers et sa cargaison jouiront des mêmes faveurs et immunités que les lois et règlements du pays respectif accorderont ou accorderont, dans des circonstances analogues, aux navires et bateaux nationaux ou à ceux de la nation la plus favorisée. Il sera donné dans la même mesure qu'aux nationaux aide et assistance au capitaine et à l'équipage, tant pour eux-mêmes que pour le navire ou bateau, les passagers et la cargaison.

2) En ce qui concerne le droit de sauvetage, il sera fait application de la législation du pays, où le sauvetage a eu lieu.

3) Les marchandises sauvées d'un navire ou bateau échoué ou naufragé ne seront assujetties à aucun droit de douane, à moins qu'elles ne soient admises à la consommation intérieure.

Article XVI.

1) Les Parties Contractantes se garantissent réciproquement sur leur territoire, en tout ce qui concerne les diverses formalités administratives ou autres, rendues nécessaires par l'application des dispositions contenues dans le présent Arrangement Provisoire, le traitement de la nation la plus favorisée.

2) Il est entendu toutefois que les stipulations énoncées dans les articles précédents, en tant qu'elles garantissent le traitement de la nation la plus favorisée, ne dérogent en rien aux lois, ordonnances et règlements de sûreté générale et sur l'exercice de certains métiers et professions qui sont ou seront en vigueur dans chacun des pays et applicables à tous les étrangers.

Article XVII.

Le Gouvernement Polonais, auquel il appartient d'assurer la conduite des affaires extérieures de la Ville Libre de Dantzig en vertu de l'article 104 du Traité de Versailles et des articles 2 et 6 de la Convention de Paris entre la Pologne et la Ville Libre de Dantzig du 9.XI.1920, se réserve le droit de déclarer que la Ville Libre est Partie Contractante du présent Arrangement Provisoire, et qu'elle accepte les obligations et acquiert les droits en dérivant.

Cette réserve ne se rapporte pas aux dispositions du présent Arrangement Provisoire, lesquelles la République de Pologne contracte, en ce qui concerne la Ville Libre de Dantzig, conformément à ses droits découlant des traités y relatifs.

Article XVIII.

1) Le présent Arrangement sera ratifié et les ratifications en seront échangées à Varsovie aussitôt que faire se pourra.

2) Il entrera en vigueur un mois après l'échange des ratifications.

3. Porozumienie jest zawarte na przeciąg jednego roku. Jednakże o ile nie zostanie wypowiedziane po upływie tego terminu, będzie ono przedłużone w drodze milczącej zgody na czas nieograniczony i będzie mogło być wypowiedziane w każdym czasie. W wypadku wypowiedzenia pozostanie w mocy jeszcze przez trzy miesiące od dnia w którym jedna z Wysokich Układających się Stron zawiadomi drugą o zamiarze uchylecia jego działania.

4. Na wypadek sporu tekst francuski będzie wiarogodny.

Na dowód czego, Pełnomocnicy podpisali niniejsze Porozumienie.

Sporządzono w dwóch oryginałach w Sofji, dnia dwudziestego dziewiątego kwietnia, tysiąc dziewięćset dwudziestego piątego roku.

(—) *Dr. Tadeusz Grabowski* (—) *Chr. Kalfoff*

Protokół końcowy.

W Sofji dnia 29 kwietnia 1925 r.

Obecni są:

ze strony Polskiej:

Jego Eksceleńcja p. Dr. Tadeusz St. Grabowski, Poseł Nadzwyczajny i Minister Pełnomocny w Sofji,

ze strony Bułgarii:

Pan Christo Kalfoff, Minister Spraw Zagranicznych i Wyznań.

W chwili przystąpienia do podpisania Porozumienia w sprawach handlowych i nawigacyjnych między Rzeczpospolitą Polską a Bułgarią, niżej podpisani Pełnomocnicy zgodzili się na to, co następuje:

I. Co do artykułu II.

Rozumie się, że postanowienia art. II stosownie do których obywatele Wysokich Układających się Stron będą mieli prawo występować przed Trybunałem na stopie równości z krajowcami, jak również postanowienia art. III, dotyczącego wolnego dostępu spółek akcyjnych i innych do Trybunałów, nie stosują się do bezpłatnej pomocy sądowej ani do zwolnienia od „cautio judicatum solvi”.

II. Co do artykułów V i VI.

Rozumie się, że postanowienia art. V i VI nie będą stosowane do produktów gleby i przemysłu, pochodzących z terytorjum jednej z Wysokich Układających się Stron, o ile zostaną one oclone w państwie trzecim.

III. Do artykułu X.

1. Dopóki granica między Polską a jednym z państw sąsiednich dla jakiegokolwiek bądź powodu będzie pozostawała zamknięta dla podróżnych i dla towarów polskich lub tego państwa o którym jest mowa, Rząd Polski nie będzie uważany za zobowią-

3) L'Arrangement est conclu pour la durée d'un an. Cependant, s'il n'est pas dénoncé à l'expiration de ce délai, il sera prolongé, par voie de tacite réconduction, pour une période indéterminée et pourra être dénoncé à tous temps. En cas de dénonciation, il demeurera encore en vigueur trois mois à compter du jour, où l'une des Hautes Parties Contractantes aura notifié à l'autre son intention d'en faire cesser l'effet.

4) En cas de controverse, le texte français fera foi.

En Foi de Quoi, les Plénipotentiaires ont signé le présent Arrangement.

Fait en double original, à Sofia, le vingt neuf avril mil neuf cent vingt cinq.

(—) *Dr. Tadeusz St. Grabowski* (—) *Chr. Kalfoff*

Protocole de clôture

à Sofia, le 29 avril 1925.

Sont Présents:

pour la Pologne:

Son Excellence Monsieur le D-r Thadée St. Grabowski, Envoyé Extraordinaire et Ministre Plénipotentiaire à Sofia,

pour la Bulgarie:

Monsieur Christo Kalfoff, Ministre des Affaires Étrangères et des Cultes.

Au moment de procéder à la signature de l'Arrangement sur le Commerce et la Navigation entre la République de Pologne et la Bulgarie, les sous-signés Plénipotentiaires sont convenus de ce qui suit:

I. En ce qui concerne l'article II.

Il est entendu que les dispositions de l'article II, selon lesquelles les ressortissants des Hautes Parties Contractantes auront le droit d'ester devant des Tribunaux sur un pied d'égalité avec les nationaux, de même que les dispositions de l'article III concernant le libre accès des sociétés anonymes et autres auprès des Tribunaux ne s'appliquent pas à l'assistance judiciaire gratuite ni à la dispense de la „cautio judicatum solvi”.

II. En ce qui concerne les articles V et VI.

Il est entendu que les dispositions des articles V et VI ne s'appliquent pas aux produits du sol et de l'industrie originaires du territoire de l'une des Hautes Parties Contractantes s'ils ont été dédouanés dans un État tiers.

III. En ce qui concerne l'article X.

1) Aussi longtemps que la frontière entre la Pologne et un des pays limitrophes restera, pour une raison quelconque, fermée aux voyageurs ou aux marchandises de la Pologne ou du pays limitrophe en question, le Gouvernement de Pologne ne sera

zanego do przyznania Bułgarii na granicy powyższego państwa ułatwień przewidzianych w art. X.

2. Postanowienia dotyczące komunikacji kolejowej z państwem trzecim stosowane będą tylko w wypadku, gdy z państwem tem będzie zawarta umowa co do bezpośredniej komunikacji kolejowej.

IV. Co do artykułu XIV.

Rozumie się, że Wysokie Układające się Strony zastrzegają sobie prawo popierania okrętów i statków krajowych zasiłkami pieniężnymi.

Nazwa Państwa

(Władza wydająca)

Karta legitymacyjna dla komiwojażerów.

Ważna w ciągu dwunastu miesięcy od daty wystawienia.

№ karty

ważne w

Zaświadcza się niniejszem, iż okaziciel karty tej

P. urodzony
w zamieszkały
w ulica
№ posiada ¹⁾
w pod firmą handlową

(lub) jest komiwojażerem w służbie

w
która posiada
które posiadają
pod firmą

Wobec tego, że okaziciel niniejszej karty chce poszukiwać zamówień w wyżej wymienionych krajach i czynić zakupy na rachunek wspomnianej (wspomnianych) firmy (firm), zaświadcza się, iż rzeczona firma (rzeczona firma) jest upoważniona (są upoważnione) do wykonywania swego przemysłu i swego handlu w i płaci (płacą) należne z tego tytułu podatki.

..... dnia 192.....

Podpis kierownika firmy (firm)

Rysopis okaziciela:

Wiek
Wzrost
Włosy
Znaki szczególne

Podpis okaziciela

(—) Dr. T. Grabowski

(—) Chr. Kalfoff

pas considéré comme tenu d'accorder à la Bulgarie, sur la frontière dudit pays, les facilités prévues par l'article X.

2) Les dispositions concernant la communication par chemin de fer avec un État tiers ne seront appliquées qu'au cas, où une convention sur la communication directe par chemin de fer aura été conclue avec cet État.

IV. En ce qui concerne l'article XIV.

Il est entendu que les Hautes Parties Contractantes se réservent le droit de favoriser les navires et bateaux nationaux par des subsides en argent.

Nom de l'État

(Autorité de délivrance)

Carte de légitimation pour voyageurs de commerce.

Valable pendant douze mois à compter de la date de délivrance.

Bon pour

№ de la carte

Il est certifié par la présente que le porteur de cette carte M.
né à demeurant
à rue
№ possède ¹⁾
à sous la raison de commerce
..... (ou) est comis-voyageur

au service
de la maison
des maisons
à
qui possède
possèdent
sous la raison de commerce

Le porteur de cette carte se proposant de recueillir des commandes dans les pays susvisés et de faire des achats pour la(les) maison(s) dont il s'agit, il est certifié que ladite (lesdites) maison(s) est (sont) autorisée(s) à pratiquer son (leurs) industrie(s) et son (leurs) commerce(s) à et y paie(nt) les contributions légales à cet effet.

..... le 19.....

Signature du chef de la (des) maison(s).

Signalement du porteur:

Age:
Taille:
Cheveux:
Signes particuliers:

Signature du porteur:

(—) Dr. T. Grabowski

(—) Chr. Kalfoff

¹⁾ oznaczenie fabryki lub handlu.

N. B. Rubrykę 1 formularza należy wypełnić tylko w wypadku o ile chodzi o kierownika przedsiębiorstwa handlowego lub przemysłowego.

¹⁾ Indication de la fabrique ou du commerce.

N. B. On ne doit remplir que la rubrique 1 du formulaire, lorsqu'il s'agit du chef d'un établissement commercial ou industriel.

Zaznajomiwszy się z powyższem Porozumieniem, uznaliśmy je i uznajemy za słuszne zarówno w całości, jak i każde z zawartych w niem postanowień; oświadczamy, że jest przyjęte, ratyfikowane i zatwierdzone i przyrzekamy, że będzie niezmiennie zachowywane.

Na dowód czego wydaliśmy Akt niniejszy, opatrzony pieczęcią Rzeczypospolitej.

W Warszawie, dnia 22 października 1926 r.

(—) *I. Mościcki*

Przez Prezydenta Rzeczypospolitej
Prezes Rady Ministrów

(—) *J. Piłsudski*

Minister Spraw Zagranicznych:

(—) *August Zaleski*

L. S.

Après avoir vu et examiné ledit Arrangement, Nous l'avons approuvé et approuvons en toutes et chacune des dispositions qui y sont contenues; déclarons qu'il est accepté, ratifié et confirmé, et promettons qu'il sera inviolablement observé.

En Foi de Quoi Nous avons donné les présentes, revêtues du Sceau de la République.

A Varsovie, le 22 octobre 1926.

(—) *I. Mościcki*

Par le Président de la République
Le Président du Conseil de Ministres

(—) *J. Piłsudski*

Le Ministre des Affaires Étrangères:

(—) *August Zaleski*

L. S.